

Aan: de leden van het ontwikkelteam burgerschap van Curriculum.nu  
Betreft: reactie NVLM op de grote opdrachten



Breda, 5 juli 2018

Geachte leden van het ontwikkelteam Burgerschap,

De Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM) is in grote lijnen positief over de grote opdrachten die jullie geformuleerd hebben. We vinden dat deze grote opdrachten de kern van burgerschapsonderwijs vrij goed weergeven. Op een schaal van 1 tot en met 4 lijkt dit ons zeker een 3 waard. Wij zijn blij met de ruime aandacht voor democratie en het feit dat dit als het eerste deel genoemd wordt, dat geeft in onze ogen ook weer dat hier de prioriteit ligt. Maar ook de aandacht voor diversiteit en mediawijsheid (of digitaal burgerschap) spreekt ons zeer aan.

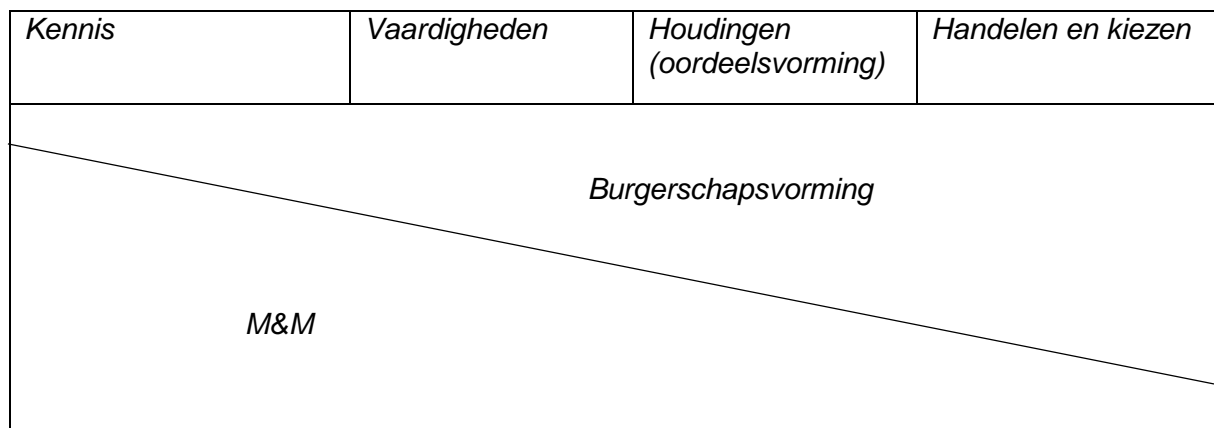
Tegelijkertijd hebben we een aantal algemene opmerkingen over de grote opdrachten die we jullie mee willen geven.

- I. De formuleringen zijn soms wat aan de idealistische kant. Wij vragen ons af of deze visie op burgerschap van links tot rechts in het politieke spectrum gedeeld wordt. Dan gaat het bijvoorbeeld om de aandacht voor duurzaamheid, het begrip van en de waardering voor leerlingen die anders zijn dan jijzelf en de nadruk op samenwerken, communiceren en verantwoordelijkheid nemen. Ook de titel 'stap in je rol en leef samen' komt wat braaf over. Wij zouden graag wat meer aandacht zien voor de minder brave kant van burgerschap: je verzetten tegen politieke beslissingen of maatschappelijke ontwikkelingen waar je het niet mee eens bent. Burgerschap is zelf ook een politiek geladen concept, de grote opdrachten zouden er blijk van moeten geven dat je je tot verschillende soorten burgers mag ontwikkelen. De één werkt graag samen en denkt aan het milieu, de ander is recalcitrant en verzet zich tegen politiek-correcte opvattingen. Dat maakt de één nog geen betere burger dan de ander.
- II. Het lijkt ons goed om bij alle grote opdrachten te checken of alle schaalniveaus er voldoende in genoemd worden. Soms ligt de nadruk sterk op de school en de directe omgeving, terwijl burgerschap ook geoefend kan worden op lokaal niveau en door je mening te vormen over maatschappelijke vraagstukken die op landelijk, Europees of mondiaal niveau spelen. Door buiten de school te kijken, komen leerlingen ook in aanraking met andere generaties, culturen, levensbeschouwingen en politieke opvattingen. Zo blijft burgerschapsvorming niet beperkt tot 'een dialoog met mensen zoals jijzelf'.
- III. Soms lijkt het alsof leerlingen op school hun burgerschap moeten oefenen voor later in de echte maatschappij, terwijl ze als leerling ook al deel zijn van die maatschappij. Dit aspect zou meer in de teksten van de grote opdrachten kunnen worden verwerkt.
- IV. We missen de structuur 'achter' de 11 grote opdrachten. Als gevolg daarvan is ook niet altijd duidelijk wat nu Burgerschap is, wat Mens & Maatschappij en wat Digitale geletterdheid. Wij denken aan een onderscheid tussen aan de ene kant burgerschap (steeds op verschillende schaalniveaus), toegepast op democratie, diversiteit, technologie en leefomgeving. En aan de andere kant een aantal inhoudelijke domeinen die meer bij M&M of Digitale geletterdheid thuishoren, zoals globalisering (10) en kennis en bewustzijn van technologische ontwikkelingen (7). Tegelijkertijd beseffen we dat een onderscheid lastig te maken is. In reactie op vragen van het ontwikkelteam Mens & Maatschappij hebben wij het zo geformuleerd:

Wij zouden de samenhang tussen M&M en burgerschap als volgt willen zien. Beide gaan over onze samenleving op verschillende schaalniveaus (van lokaal tot mondiaal). Over die samenleving moet je kennis hebben, onder andere om je een mening te kunnen vormen en op basis daarvan te handelen en te kiezen. (Welke producten koop je, op welke partij stem je, etc.). Ook heb je vaardigheden nodig om in de samenleving te kunnen participeren. Welke aspecten daarbij benadrukt worden verschilt:

- *Burgerschap richt zich met name op beargumenteerde oordeelsvorming en de keuzes die je als burger mag en moet maken. Daarvoor heb je kennis en vaardigheden nodig die essentieel zijn voor burgerschapsvorming.*
- *M&M richt zich met name op het aanleren van kennis en vaardigheden die noodzakelijk zijn om de samenleving te begrijpen en die gebaseerd zijn op de sociale en andere wetenschappen die als ‘leveranciers’ voor M&M worden gezien. Met deze kennis en vaardigheden kunnen leerlingen een standpunt vormen en keuzes maken. Deze laatste twee aspecten staan echter minder centraal dan bij burgerschap.*

In een schema zien we dit zo:



Dan nog enkele opmerkingen over een aantal specifieke grote opdrachten:

Bij 2:

Hier gaat het over de historische contexten waar democratie en rechtsstaat uit zijn voortgekomen en de wijze waarop de rechtsstaat zich verhoudt tot andere bestuursvormen. Wij zouden daar nog een duidelijke plek willen geven aan de instituties en de spelregels van onze huidige democratische rechtsstaat. Deze zijn ook zonder vergelijkingen met situaties in de geschiedenis of in andere landen van belang. Deze instituties en spelregels zijn een essentiële concrete vertaling van de basiswaarden én de belangrijkste waarborg voor de toekomst van de democratische rechtsstaat.

Bij 3:

Democratische vaardigheden kun je ook oefenen door mee te doen aan een kindergemeenteraad op het gemeentehuis of een interactief rollenspel bij een bezoek aan de Tweede Kamer. De schaalniveaus zouden jullie hier dus nog wat kunnen ‘oprekken’. In deze grote opdracht willen we ook graag wat meer aandacht voor debatteren en (beargumenteerd) je mening geven. Met andere woorden: het politieke debat opzoeken, niet alleen ‘samenwerken en communiceren’.

Bij 4:

We missen hier gender en generatie als aspecten van diversiteit. Wel vinden we het erg goed dat politieke oriëntatie expliciet benoemd wordt als aspect van diversiteit. Bij het

uitgangspunt gelijkwaardigheid lijkt het ons goed op te schrijven dat leerlingen bestaande ongelijkheden kunnen analyseren. Leerlingen moeten niet de indruk krijgen dat artikel 1 een einde heeft gemaakt aan (bijvoorbeeld) discriminatie op de arbeidsmarkt. Om scholen een oefenplaats in diversiteit te laten zijn is het vaak ook zinvol er naast 'de omgeving' ook andere scholen bij te betrekken, sommige scholen hebben een weinig divers publiek.

Bij 5:

Het lijkt ons van belang dat leerlingen kennismaken met verschillende rollen en identiteiten, ook als voorbeelden van die rollen en identiteiten op de school in kwestie niet zo gemakkelijk gevonden kunnen worden. Op sommige scholen zijn bijvoorbeeld geen atheïsten te vinden, op andere scholen geen leerlingen die uitdragen gelovig te zijn. Dit sluit aan bij onze laatste opmerking bij 4. Wellicht is dit door jullie ook bedoeld met 'oefenen met verschillende rollen of identiteitsposities'.

Bij 9:

Goed dat deze grote opdracht er is. We vragen ons nog wel af of het hier niet breder moet gaan om mediawijsheid. Er is weliswaar veel digitale informatie, maar er zijn ook nog steeds andere bronnen die leerlingen kritisch moeten kunnen gebruiken. Daarnaast zouden we hier het belang en de functies van de vrije pers voor de democratie willen toevoegen.

In deze brief hebben we meer woorden gebruikt om mogelijke verbeteringen te noemen dan om aan te geven wat er al goed is. We willen aan het eind van deze brief nogmaals benadrukken dat we veel goede dingen zien in deze 11 grote opdrachten. We kijken dan ook uit naar de volgende versie van deze grote opdrachten en de volgende tussenproducten.

Met vriendelijke groet,

Namens de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer,



Hans Teunissen, voorzitter